

KOLANA

BOTË NË PËRKTHIM

Pikëtakim i kulturave europiane në gjuhën shqipe

ADAM FOULDS

LABIRINTI I ZGJIMIT

ROMAN

Përktheu nga origjinali anglisht:

Gëzim Qendro

BOTIMET TOENA

Tiranë, mars 2016

Adam Foulds, The quickening maze

Ky projekt u realizua me mbështetjen e Programit
“Europa Krijuese” të Komisionit Europian.

Ky botim pasqyron vetëm pikëpamjet e autorit.
Komisioni Europian nuk mund të konsiderohet përgjegjës për
informacionin që përmban teksti dhe mënyrën e përdorimit
të tij.

Botuese: Irena Toçi

Kryeredaktore: Sonila Kapo
Redaktore: Besa Besnike Vila
Korrektore letrare: Majlinda Bami
Përkujdesja grafike: Elida Stafa
Kopertina: Albana Kuraj Gega

ISBN 978-9928-205-57-5

© 2009 Adam Foulds
© Botimet Toena, 2016

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Nuk lejohet shumëfishimi i materialeve që
përmban ky libër me asnjë mjet apo formë, as me fotokopje, as pjesërisht, pa lejen
me shkrim të Botimeve Toena.

Botimet TOENA
Rr. "M. Gjollësja", K. Postare 1420, Tiranë
Tel.: + 355 4 22 40 116; 22 58 893
Fax: +355 4 22 40 117
E-mail: redaksia@toena.com.al
botimet.toena@gmail.com
[Http://www.toena.com.al](http://www.toena.com.al)

“Ky është një roman që i qaset grupit të shumëllojshëm të personazheve të veta, të cilat kryejnë udhëtimet e tyre personale që, gjithsesi, kryqëzohen me njëra-tjetrën, me të njëjtën mënyrë që i qaset botës së natyrës - nëpërmjet një vështrimi sa të dhimbsur, aq dhe të vëmendshëm. Ajo që më pëlqen më tepër të “Labirinti i zgjimit” është qetësia e tij, heshtja që të bën të vrasësh mendjen deri në momentin kur fillon e dëgjon muzikën që del prej romanit.”

Nadeem Aslam

“Një libër i shquar dhe pasionant. Bota që ky roman përcjell, pylli dhe azili, bashkë me personazhet që janë brenda tyre, paraqiten me një intensitet poetik mrekullisht të çuditshëm. Është një vizion krejtësisht origjinal, i pamundur për t’u harruar.

Patrick McGrath

“Mbresëlënës... Çelësi i këtij suksesi është përqendrimi i shkrimit të Foulds-it, që në ngulmimin e vet arrin të duket sa i rrjedhshëm, aq edhe i balancuar në të njëjtën kohë. Alan Hollinghurst-i është njëri nga romancierët e tjerë të paktë bashkëkohorë, i cili e zotëron këtë përzierje të spikatur, që në thelb është amalgamë mes poezisë dhe prozës. Ky lloj stili e bën paksa eteral romanin “Labirinti i zgjimit”, gjithsesi pa ia prekur jehonën, dhe ndërton një jetë të harlisur metaforike brenda formave të narrativës.”

Andrew Motion, *Guardian*

Prindërve të mi

Prolog: fundi i botës

Atë e kishin dërguar në pyll për të mbledhur dru për zjarr, shkarpa ose degë të thyera që kishin mbetur pasi kishte kaluar shtrengata. Me të shkelur jashtë pragut, drita e përfshiu të tërin, para syve iu shfaqën të gjitha detajet e asaj dite të bukur, madje edhe mëllenja që e kishte folenë në pemën e tyre të mollës. Duke ecur drejt pemëve vështroi shkurret që i bënë shenjë nga larg. Ishin fletët e verdha të gjineshtrave që valëviteshin të fshikura nga një flad i lehtë. Pastaj fladi ikte tej, duke fluturuar mbi hapësira të panjohura vetmitare.

Ai ishte një djalë fshati dhe ca gjëra i dinte mirë. Mendoi se skaji i botës duhet të ishte vetëm një ditë larg, aty ku qielli relindës prekte tokën, në fund të horizontit. Dhe mendoi se kur të mbërrinte aty do të gjente një pus të thellë, në fund të të cilit do të mund të shihte sekretet e botës. Njësoj siç shihte qiellin të reflektuar mbi sipërfaqen e ujit, ose si atëherë kur ishte ende djalë i parritur dhe ulej në gjunjë e sodiste sipërfaqet e valëzuara të pellgjeve me shtratin e mbuluar me zhavorr, ose rrjedhat e cekëta të burimeve që gurgullonin mbi gurë.

Vazhdoi të ecte gjithmonë e më shumë brenda aromës së verdhë e të gjerë që përhapej kudo. Drutë do t'i mblidhte kur të kthehej.

E kuptoi se ishte larguar nga fshati më shumë se çdo herë tjetër dhe se çdo hap tjetër e largonte akoma më tepër nga streha e ashpër, aq e njohur, e shtëpisë së vet. Po ecte pothuajse pa vetëdije, nëpër një botë ku zogjtë dhe lulet nuk e njihnin, aty ku hija e tij nuk kishte qenë kurrë.

Ajo botë e turbullonte. Nisi të mendonte se dielli po shkëlqente në një tjetër anë të qiellit. Ende nuk ndiente frikë: dielli ndriçonte mbi një hapësirë të re tashmë, prej mrekullive të së cilës ai ishte thellësisht i mahnitur. Sidoqoftë, me vete çuditej që bota e vjetër nuk po mbaronte, që horizonti nuk po afrohej.

Eci dhe pastaj eci akoma, derisa mëngjesi kaloi pa u kuptuar dhe drita e ditës u dendësua shumë. Bretkosat kërcenin nëpër gjurmët e lepujve dhe minjtë i thërrisnin njëri-tjetrit përmes klithmave të mekura e të shkëputura. Sipër tij nisën të dridheshin yjet e para.

Ishte ora e zgjimit të shpirtave. Tani filloi të kishte frikë.

Me zemrën që po i dridhej nga frika nxitoi që të kthehej andej nga kishte ardhur dhe arriti në një vend ku rruga ndahej në dy drejtime. Ishte rastësi që mori drejtimin e duhur. Ndërsa errësira po bëhej gjithnjë e më e madhe, duke u ulur fillimisht mbi majat e shkurreve dhe të pemëve e për t'u zvarritur më pas mbi trupat dhe degët e tyre, atij iu duk se i ishte afruar fshatit të vet. Të paktën ashtu iu duk ai vend, si fshati i tij, edhe pse distanca e përshkuar deri në atë çast sikur nuk e bindte. I dukej njësoj. Madje ishte identik si fshati i tij por, gjithsesi, kishte diçka që nuk shkonte, që nuk e bindte. Madje edhe vetë kisha, e cila dilte mbi pemët, pikërisht ajo kishë të cilën ai e kishte parë çdo ditë, që nga momenti kur kishte fituar aftësinë e të parit, dukej si një kopje e origjinalit. I frikësuar, si një zog i ndarë nga tufa, u sul me vrap drejt vendit për të cilin shpresonte se ishte shtëpia e tij e vërtetë.

Emri i tij. Dëgjoji ta thërrisnin në emër: “Xhon! Xhon! Xhooooooooon!”. Ishin zërat e fshatarëve. Ai mund t’i vinte një emër secilit prej atyre zërave. Pa u përgjigjur, vrapoi drejt shtëpisë dhe sa më shumë i afrohej, aq më i çliruar ndihej. Sapo e pa që u shfaq te pragu, e ëma klithi dhe u sul në drejtim të tij. Krahët e saj të fortë e pushtuan të tërin dhe ia mbështeti kokën pranë gjirit.

“Menduam se mos kishe vdekur atje te pemët. Njerëzit kanë dalë të të kërkojnë. Menduam se mos të kishte rënë ndonjë rrufe... Oh, po ti je këtu tani, në shtëpi!”

Vjeshta

Abigaila doli nga shtëpia dhe nisi të ecte duke rregulluar dhe drejtuar fustanin me duart e saj të vogla. Nuk kishte veçse pak çaste që e ëma e kishte veshur me rrobat e mira. Kur Abigaila ishte përkulur pakëz drejt saj, për të dëgjuar edhe një herë mesazhin që duhej të shpinte, duke e rrudhosur kështu fustanin e sapoveshur, ajo i kishte shtypur pakëz hundën me majën e gishtit. Por sapo u gjend vetëm pak metra larg derës kryesore të shtëpisë, e rrethuar nga ngrohtësia e diellit, rrezet e të cilit depërtonin përmes pemëve, si dhe duke ndier nën çizmet e saj të lidhura mirë tabanin e fortë të rrugës, Abigaila nuk mundi ta përmbante më veten. Bëri edhe disa hapa dhe pastaj nisi të vraponte me shpejtësi.

Vrapoi përmes kopshtit dhe doli te lëndinat e Fairmead House-it, pastaj i la ato pas krahëve dhe u gjend pranë një pellgu, ku Simon idioti po hidhte disa gurë. Edhe pse ishte ende fëmijë, ajo e dinte mirë se atij i kishin thënë që të mos gjuante me gurë. Pikërisht në momentin që ai hodhi një gur në pellgun e vogël, zhurma e hapave të vajzës e shtyu të marrin që të vështronte gjithë frikë përreth. Ishte e pashmangshme. Sytë e tyre u takuan pikërisht në çastin kur guri preku sipërfaqen e pellgut me ujë të gjelbër dhe, teksa zhytej poshtë, ca rrahë koncentrikë nisën të përhapeshin lehtë mbi të. Për fat, ishte

vetëm vajza e vogël. Ai buzëqeshi me ligësi në drejtim të saj duke e ditur që ajo nuk do të tregonte. Vogëlushja ia dha sërish vrapit. Kur po vraponte përgjatë kthesës, kaloi përbri zotit Stokdeil, kujdestarit, një njeri që asaj nuk i pëlqente. Ai ishte trupmadh dhe i rëndë, dhe kur i kërkonte që të loznin së bashku, ai nuk pranonte assesi, por edhe në ndonjë rast të rrallë, kur bënte sikur, nuk ishte e thënë që ai ta kishte me gjithë mend e për më tepër që duart i kishte të rënda plumb. Por ja, pak më tutje gjendej Margareta, e ulur në një fron. Ajo po qëndiste. Vogëlushes i pëlqente Margareta, portreti i saj i imët, me atë mjekrën e saj si të një lodre prej druri dhe me ato sytë e gjerë, të kthjellët e plot mirësi. Ajo, në përgjithësi, ishte një zonjë e urtë. Abigaila iu afrua e iu lëshua në prehër për t'u gjendur për një çast brenda asaj qetësie që e rrethonte gruan. Margareta nuk tha asgjë, vetëm sa i ledhatoi kokën Abigailës teksa ajo po shikonte me kureshtje qëndismën. Ja tek dukeshin tri ngjyrat e fillit: jeshilja ishte për kodrat, filli i kaftë për kryqin, ndërsa i ziu për vijat që dilnin prej kryqit. Abigaila kaloi njërin gisht nëpër vijat e zeza të qëndismës.

- Dashuria e Zotit, - psherëtiu Margareta. - Rreze.

Me shkathtësi ajo e kaloi fillin me të cilin po qëndiste mbi gishtin e Abigailës nja dy herë.

- Ta qepa gishtin!

Abigaila vuri buzën në gaz.

- Ditën e mirë, - e përshëndeti ajo gruan dhe nisi të vraponte sërish, duke kaluar përmes disa njerëzve që po barisnin aty rrotull, po kur dallooi nga larg të atin, e shtoi edhe më shpejtësinë.

Methju Ejleni e lëshoi me forcë sëpatën mbi kërcurin që gjendej përdhe. Tehu i sëpatës u zhyt brenda tij, por ai nuk u nda në dysh, kështu që burri e ngriti atë së bashku me sëpatën dhe i përplasi me forcë pas tokës. Kërcuri këtë radhë u nda në dy pjesë të barabarta, të cilat fluturuan kuturu mbi barishte.

“Kollaj, për besë”, tha me vete.

Ndaloj për një hop dhe mori të dy drunjte e sapoprerë, me atë palcën e tyre të bardhë, dhe i vendosi në karrocë. Pastaj mori një kërcu tjetër dhe e vendosi drejt mbi tokë.

Kur pa Abigailën që po vinte me hov drejt tij, ia dha sëpatën pacientit që ishte aty pranë dhe e pushtoi vajzën e vogël me krahët e tij.

- Vazhdo kështu derisa të mbushet karroca, të lutem, - i tha burrit që ishte me të.

Përmes rrobave të tij të ngushta që i rrinin pas trupit, Abigaila mund të ndiente ngrohtësinë që përçonte trupi i tij. Ajo u drodh nga ndjesia gudulisëse që mustaqet e djersitura të të atit i shkaktuan kur ai i dha një të puthur në faqe.

- Mëma thotë që të vish tani sepse ata do të arrijnë së lehti.

Ejleni vuri buzën në gaz.

- Pa më thuaj, si të tha mëma, “së lehti” apo “së shpejti”?

Abigaila u vrenjt dhe për një hop ra në mendime.

- Së shpejti, - tha pastaj.

- Atëherë, më mirë të nisemi.

Ajo e mbështeti kokën në qafën e të atit duke ndier aromën e tij që përhapej prej shallit që mbante lidhur, dhe ndjeu që këmbët t'i lëkundeshin në ajër pas çdo hapi që ai hidhte, tamam sikur të ishte duke kalëruar mbi ndonjë kalë të vogël.

Ndërsa po kalonin mes pacientëve që ndodheshin aty pranë, ata nisën të përshëndetnin me radhë të atin, kush duke ulur me respekt kokën e kush me ndonjë grimasë. Simon idioti, i cili më në fund kishte hequr dorë së hedhuri gurë te pellgu, i përshëndeti duke ngritur lart njërin krah e duke e tundur fort në ajër.

Përpara shtëpisë po priste Hana, me krahët e lidhur kryq në gjoks ndërsa me majën e çizmes po vizatonte me kujdes një vijë në shtegun që shtrihej përpara saj. Kur ata u afruan pranë saj, ajo iu hodhi një vështrim të shpejtë dhe foli sikur të donte të shfaqësohej:

- Mendova që, meqenëse nuk kishte dalë askush për t'i pritur, të dal e t'iu uroj unë mirëseardhjen.

Ejleni qeshi.

- Singërisht besoj se, edhe pse poet, ai do të dinte t'i binte ziles së derës.

Ai pa se e bija nuk ia vuri veshin konstatimit të tij, por i uli sytë poshtë duke vështruar rrugën.

Tani që kalërimi kishte përfunduar, Abigaila po i lëkundej ndër krahë, kështu që i ati e uli poshtë. Ajo u largua disa metra më tutje dhe mori nga toka një shkop që kishte një formë të çuditshme. Dera kryesore e shtëpisë u hap dhe prej saj doli zonja Ejlen, e cila u bashkua me ta.

- Kohë e shkëlqyer, - vuri në dukje ajo.

- A nuk u bëmë ca si shumë këtu? - pyeti Hana. - I vëllai mund të pësojë ndonjë tronditje.

- Të dy mund të pësojnë ndonjë tronditje, - u bashkua në bisedë i ati. - Por një mikpritje e ngrohtë familjare nuk ka gjasë që t'i shkaktojë ndonjë dëm asnjërit prej tyre.

- Unë do të qëndroj vetëm për pak, - tha Eliza Ejleni. - Isha duke bërë ca punë, por ju pashë që po rrinin këtu në diell dhe thashë të shoh njëherë se ç'bëhet. Ah, pa shiko, ja tek është edhe Dora që po na vështron.

Hana ktheu kokën dhe dalloi fytyrën e së motrës të dritarja. Hana e dinte që e motra nuk do të dilte jashtë. Dorës nuk i pëlqenin njerëzit e famshëm. I pëlqenin njerëzit e thjeshtë dhe ishte e zënë me përgatitjet e dasmës së saj pas së cilës ajo do të mund të jetonte pothuajse plotësisht mes tyre. Ajo iu shmang shikimit të tyre si ai peshku që zhduket nga sipërfaqja e pellgut, duke e lënë të zbrazët hapësirën pas xhamit të dritares.

- Abi, lëshoje atë që ke në dorë! - i tha e ëma vogëlushes. - Dhe mos i fshij duart te përparësja. Eja këtu, shpejt!

Abigaila u afrua disi me ngurrim dhe pakëz e turpëruar pranë tyre dhe pa folur asnjë fjalë e la të ëmën që t'ia fshinte pëllëmbët me një shami të vogël.

- Ku është Fultoni? - e pyeti Eliza të shoqin.

- Do të ketë punë, me siguri. Nuk kemi se përse të mblidhemi të gjithë këtu, në këtë farë feje. Nuk po bëjmë portretin e familjes.

Në imagjinatën e saj Hana nuk e kishte përfytyruar kështu këtë takim. Nuk ia kishte marrë mendja se në ato momente do të ishte e rrethuar prej pjesëtarëve të rrëmujshëm të familjes, të paktën jo që në fillim, dhe se do të rastiste atypari pikërisht në momentin e duhur, ose minimumi do të mund ta fshihte interesimin e saj për të ardhurit. Ajo edhe mund të kishte qenë një vashë e vetmuar, shtatëmbëdhjetëvjeçare, tërheqëse, dhe përse jo xhanëm, edhe një nimfë pylli mbase, e cila mund të pikasej rastësisht, përgjatë ndonjëres prej atyre shëtitjeve të saj frymëzuese. E hodhi vështrimin përgjatë rrugës aq larg sa mundi: në njëfarë pike rruga ngushtohej dhe dredhonte rrufeshëm djathtas dhe kësisoj pylli nuk e lejonte më syrin njerëzor që të dallonte atë pjesë të saj që shtrihej rrëzë kodrës. Përmes pemëve ajo ndjeu që ata po afroheshin, ndjeu që një si ngjarje a një diçka që nuk i jepte dot emër po afrohej. E kush mund ta dinte se sa domethënëse do të ishte ajo që do të pasonte paskëtaj? Duhej të përpiqej që t'i ulte ca pritshmëritë: shanset që shpresat e saj të realizoheshin ishin të pakta. Sigurisht, diçka pritej të ndodhte. Pritej të vinin disa njerëz.

Dhe ja, momenti i shumëpritur më në fund po realizohej. Karroca që vinte prej Woodford-it po afrohej, me baulet e lidhura mbi kabinë, me kuajt që ngjithnin me vështirësi kodrën dhe karrocierin që fshikullonte kamxhikun e tij mbi shpinën e tyre të gjerë. Me shpejtësi, duke bërë kujdes që të tjerët të mos e shihnin, Hana pickoi faqet e saj për të përftuar pak ngjyrë. Zonja Ejlen mori në krahë Abigailën dhe e mbështeti në ijë. Methju Ejleni kaloi njëherë gishtat mbi mustaqe, rregulloi jelekun dhe u sigurua që nyja e kravatës të ishte drejt, në vendin e duhur.

Ndërsa karroca nisi të ngadalësonte shpejtësinë gjithnjë e më shumë, derisa erdhi e u ndal pranë tyre dhe karrocieri preku strehën

e kapelës së tij me dorë për t'i përshëndetur, Methju Ejleni bëri përpara dhe hapi derën.

- Zoti Tenison! - nisi të fliste ai me zërin e tij të trashë prej profesionisti. - Mirë se erdhët në High Beach!

Një kollitje e pasuar nga një falënderim u dëgjuan nga brenda karrocës prej nga ku dëgjoheshin lëvizjet e gjymtyrëve të gjata.

Kur të dy vëllezërit zbritën nga karroca, Hana u afrua edhe më pranë të ëmës.

Që të dy Tenisonët ishin të gjatë, nuk mbanin mjekër ose mustaqe dhe ngjanin shumë me njëri-tjetrin. Ata i përshëndetën të tria femrat me një sërë përkuljesh elegante. Hana ndjeu së tepërmi nevojën që të thoshte diçka por, megjithatë, nuk e bëri. Dëgjoi të ëmën të artikulonte një: "Zotërinj, mirë se erdhët". Njëri prej Tenisonëve ia ktheu përshëndetjen me mërmërimë teksa të dy bashkë po lëkundeshin duke e kaluar peshën e trupit sa në një rën këmbë në tjetrën, për të neutralizuar pasojat e qëndrimit për një kohë të gjatë në hapësirën e ngushtë të karrocës. Që të dy, sakaq, nisën të ndiznin lullat e duhanit.

Baulet e tyre u zgjidhën dhe u zbritën nga dr. Ejleni dhe njëri prej Tenisonëve. Tenisonët ishin të dy të pashëm, njëri prej tyre dukej, në pamje të parë, më i ndjeshëm sesa tjetri - të ishte vallë poeti apo melankoliku? Hana priti që ata të flisnin sërish. Ajo donte, dëshpërimisht, që të dinte se cilit prej të dy burrave do t'ia falte interesimin e saj.

Xhoni u zgjua me një rën anë të trupit krejtësisht të mpirë. Ngriti një rën dorë dhe me të preku fytyrën për të ndier cipën e ashpër të ngricës e për ta fshirë prej andej, por dora nuk i preku asgjë. Pas kësaj arriti në përfundimin se ose nuk kishte fjetur jashtë, ose moti duhej të kishte zbutur. Ndjeu që ajri përreth tij nuk po lëvizte, njësoj sikur të ishte i pajetë. Pra, duhej të ishte brenda, në ndonjë dhomë të mbyllur.

Nuk i hapi sytë, duke pluskuar nëpër errësirën brenda vetes dhe me synimin që të vononte me sa ishte e mundur të dalluarit e dhomës ku ishte, edhe pse thellë brenda vetes e dinte. Por edhe mund ta kishte gabim e të ishte në dhomën e duhur, me Patin që do të ngrihej e para nga shtrati dhe do të niste të merrej me fëmijët.

Sytë i hapi ngadalë dhe vuri re se ndodhej brenda një dhome të errët, ngjyrë gri. Bryma e acartë, që për një hop kishte imagjinuar se po e mbulonte, nuk ishte veçse një lloj mpirjeje e vjetër, e trashëguar prej shumë viteve më parë nga të fjeturit jashtë, njëfarë ndjesie joreale e botës. Pra, ai nuk ishte në shtëpi. Ja ku ishte dritarja, e cila ndriçonte zbehtë dhomën me një dritë të lagësht prej vjeshte që depërtonte përmes saj, bashkë me pamjen e dy pemëve, që përmes xhamit dredhues dukeshin sikur ishin të përthyer.

Që poshtë dëgjoheshin zërat e banorëve të tjerë që lëviznin lart e poshtë dhe mes tyre ai dalloi zërin e gjallë të zonjës Ejlen. Edhe pak dhe ajo do të vinte që ta merrte, për ta shoqëruar përmes kopshtit, drejt e te shtëpia e doktorit, ku do të hanin së bashku mëngjesin, meqenëse ishte treguar i mbarë kohët e fundit.

Ngriti mbulesën, vendosi këmbët e dobësuar në dyshemenë e pastër prej dërrase dhe u gjend sakaq në këmbë, i pavendosur nëse donte që të kthehej sërish në shtrat apo të shkonte diku, apo nëse dëshironte të ishte më mirë aty apo në shtëpi.

Xhoni kaloi një shtresë të trashë gjalpi mbi fetën e bukës që mbante në dorë dhe shkëputi prej saj një kafshatë. Atyre që konsideroheshin të aftë, përfshirë këtu edhe Çarls Sejmorin, aristoklatin që nuk ishte i çmendur, u shërbeheshin kotëleta dhe kishin mjetet e nevojshme për ta prerë mishin. Atë mëngjes, ai fisnik i kishte bërë një nder të madh të gjithëve duke denjuar të ishte i pranishëm në tryezë. Doktorit ia kishte përmendur rangun e tij të lartë të sapoardhurit sikur të ishte duke i treguar një lingua të klasit të parë. Një bisedë e përzemërt dhe plot mirësjellje kishte

pasuar, kryesisht për Kembrixhin, këtë botë fatlume e të panjohur për shumicën e njerëzve, por Xhoni nuk kishte folur. Tani në tryezë kishte rënë heshtja. Xhorxh Leidlou po fliste me vete, gati pa zë, me ato buzët e tij përmes të cilave vinin në jetë ato përllogaritjet e tij të zakonshme e të përcartura në lidhje me borxhin e brendshëm. Fulton Ejleni hante me një oreks djaloshar dhe po fshinte lëngun nga pjata me ca tul buke që e kishte ngulur në majën e pirunit. Margareta kapërdinte kafshatat në heshtje. Hana Ejleni ia kishte ngulur sytë njeriut të sapoardhur, Septimus Tenisonit, koka e të cilit tundej lehtë, ndërkohë që vështrimi i tij dukej tejet i ndjeshëm për t'u përqendruar për një kohë të gjatë në një pikë të caktuar, aq sa menjëherë ndërpritej në mes, sikur të ishte vështrim që dilte prej syve të squllur të një kërmilli. I gjatë dhe i zbehtë, këtë pamje kishte ai njeri. E përse vallë Hana nuk po ia hidhte sytë Xhonit në vend të tij? Xhoni në ato momente po lëpinte gjalpin e mëndafshhtë të mbetur përmes dhëmbëve dhe me gjasë do të dëshironte që më mirë të hante atë, vajzën me fytyrë të zbehtë, simpatike. Pyeste veten se çfarë shije mund të kishte ajo hapësira që ndodhej në mes kofshëve të saj. Ia kishte ënda që t'i shihte faqet e saj tek skuqeshin nga kënaqësia dhe të dëgjonte dihatjet e saj që shpeshtoheshin. Teksa përtypej ashtu, mendueshëm, doktori i fali një buzëqeshje të gjithëve.

- A nuk kemi shumë gjëra për të bërë sot? Ti Xhorxh, sot do të punosh në kopsht, apo jo?

* * *

Xhoni po rrinte i shtirë në banjën e ngrohtë duke kundruar bardhësinë e barkut të tij. Ai e shtypi atë me gisht duke formuar kështu një radhë rrudhash të buta. Nga poshtë, penisi i tij u ngrit mbi sipërfaqen e ujit dhe e mbështjellë menjëherë nga ajri i ftohtë gudulisës. Xhoni u mbështet pas, në ujin që u përhap anash veshëve

të tij, dhe i la krahët të pluskonin lirshëm. Qëndroi ashtu i palëvizur derisa mundi të ndiente qartë rrahjet e zemrës që përhapnin njëfarë dridhje nëpër trup. Në derë u dëgjuan trokitje të forta:

- Edhe pesë minuta, zoti Kler!

Peter Vilkinsi ishte një kujdestar në moshë të shkuar. Fytyrën e rëndë e kishte të rënë, plot rrudha. Qepallat e poshtme të syve të tij të lagësht i kishte aq të varura, saqë i zbrisnin pothuaj dy centimetra poshtë vijës së kuqe fundore të kokërdhokëve, mu si një xhakatë e vjetër së cilës i janë shqepur fare tegelat. E kishte kryer hisen e detyrave të tij të ruajtjes së njerëzve, shërbimeve të larjes dhe të ndalimit të grindjeve dhe tani e kishte parë të udhës që të vetëmërohej në detyrën e shërbimit të portinerisë. Nuk e zinte kurrë në gojë përse tani e tutje e kuptonte kështu punën e tij, madje edhe në ato raste kur ndonjëri e kundërshtonte apo përpiquej t'i impononte kryerjen e ndonjërës prej detyrave që kishte kryer dikur. Kështu që çdo mëngjes, qetë-qetë dhe pa rënë shumë në sy, ai nisej i vendosur drejt portës kryesore dhe pasi ulej nën hijen e pemëve që ndodheshin ngjitur me të, niste shërbimin.

Fytyra e tij kishte tipare të spikatura dhe tregonte aq karakter, saqë Xhoni e konsideronte përherë takimin me të si njëfarë ngjarjeje, fjala bie, sikurse të ngrënët. Teksa plaku e la që të kalonte për të shkuar te vendi i punës, Xhoni e falënderoi me një të ngritur të kapelës.

Iu ngjiti kodrës duke ecur me hapa të lehtë prej punëtori të argasur dhe u drejtua për nga kopshti i admiralit, duke ndier në trup një ndjesi zhdërvjelltësie dhe ngrohtësie. Nisi të fërshëllente një motiv, "Lidhe një shami të vogël", të shkëputur prej ca këngësh që kishte mbledhur dhe regjistruar vite më parë prej grupeve të ciganëve dhe këngëtarëve të vjetër, për një vëllim të cilin askush nuk kishte dashur që ta botonte e që kishte dhënë shpirt në skrivaninë e ndonjë zyre të ndyrë të Londrës. Kështu nëpërkëmbet dhe fyhet jeta e vërtetë e njerëzve. Ia mori këngës me zë të lartë: "Shoqëri e ngratë ishte

rrënimi, dhe rrënimi ishte fati i zi”, por papritmas e ndali këngën: e ndjeu që kënga e kishte përpirë të tërin dhe të katandisurit e vetes në këtë farë feje brenda fjalëve të të tjerëve nënkuptonte një robëri edhe më të madhe, aspak të lavdërueshme, se ajo në të cilën ndodhej, sidomos për atë vetë që kishte aq shumë fjalë të tijat. Në këtë kohë pa dy qymyrxhinj që vinin drejt tij, shpinëpërkulur dhe të pistë, me fytyra të nxira aq sa nuk i dalloheshin dot tiparet. E mënjanoi kapelën dhe u përvodh nën të tekta ata i kaluan përbri, pastaj pyeti veten nëse veprimi i tij i kishte shtyrë ata që ta merrnin për ndonjërin prej të marrëve.

Kur qymyrxhinjtë ishin larguar, ai pa sërish nga pylli. Lagështira. Ca fëshfërima të lehta. Diku një rrahje krahësh. Ndër pemët që përkuleshin përgjumshëm mbretëronte mjegulla.

Ndërsa po punonte në kopshtin e admiralit, një gushëkuq erdhi dhe qëndroi pranë tij. Zogu u ul fluturimthi mbi poplat e dheut të kthyer dhe filloi ta shihte, me durim, duke ruajtur drejtpeshimin mbi ato këmbët e tij të holla. Xhoni pa një krimb që zvarritej pranë vendit ku kishte mbështetur belin. E mori dhe ia hodhi zogut. Gushëkuqi, në fillim fluturoi i trembur, pak më tutje, pastaj u kthye sërish dhe ia nguli sqepin ushqimit të tij.

Dëshmitar i asaj skene, të qenët i pranishëm pikërisht në atë moment, bëri që bota të vinte e ta përqafonte sërish, në heshtje, duke e mbështjellë të gjithin brenda vetes. Ajo hukati butë brenda tij atë atmosferën e vet të patjetërsueshme: të epushme, mirëdashëse, plot fshehtësi dhe përkatësi. Një gjë e humbur, e rigjetur sërish. Me sa mall e kishte pritur ajo atë njeri të cilin e kishte pasur aq pranë vetes, gjithë atë kohë, që kishte zgjatur sa një përjetësi. Nga ana e tij, ai e kishte njohur aq mirë atë dhe i kishte kënduar gjithë jetën e vet. Ndjeshmëria ndaj pranisë së saj, në atë çast, në mes të gjithë asaj ndjesie mospërkijteje dhe vuajtjeje që ai përjetonte, bëri që sytë t’i mbusheshin me lot të nxehtë.

Prekej shpejt, e dinte. Tensionohej dhe mallëngjehej. I fshiu sytë shpejt e shpejt me mëngën e këmishës dhe iu kthye sërish punës me

ritëm të shpejtë, tashmë duke i ndier krahët dhe shpirtin më të lehtë. Ilaç më të mirë se puna nuk kishte. Dhe ajo punë që po bënte ishte e lehtë, po ta krahasoje me shuarjen e gëlqeres apo proceset e shirjes. Me tehun e belit preu një popël prej asaj argjilës aq të ngjeshur të Essex-it dhe iu kujtua rrahësi i vogël i drithit që i ati ia kishte dhënë dikur, asokohe kur ai ishte ende një djalosh. Iu kujtuan çastet kur qëndronte pranë tij dhe përpiqej që të ruante ritmin monoton të burrit me pëllëmbët që i digjnin, me këmishën e mbytur në djersë dhe lëkurën e përflakur prej pluhurit gërricës të grurit. I dobët, por këmbëngulës, kështu e kishte quajtur i ati.

- Mirëdita, Xhon, a mirëmëngjesi.

Ishte admirali i cili po rrinte përballë tij me atë qëndrimin e tij të zakonshëm, gatitu dhe tërë kryelartësi. Xhonit gjithnjë i ishte dukur se admirali e mbante trupin më drejt dhe më me dinjitet tani që ishte në pension sesa atëherë kur lundronte deteve. Ai ishte veshur plot sqimë, flokët i kishte të krehur me shumë kujdes, balluket e thinjura i vareshin poshtë ballit, kurse paltoja e tij, e gjatë dhe me ngjyrë deti, ishte po aq e pastër e pa kurrfarë njolle sa edhe një kalë race përpara shfaqjes. Ky ishte një njeri që kishte njohur admiralin Nelson, për besë!

- Hë, djalosh, si ndiheni sot?

Xhoni drejtoi trupin. Një metër e gjashtëdhjetë centimetra i gjatë, përballë admiralit atij i dukej vetja imcak dhe i rreckosur.

- Shumë mirë, zotëri. Një ditë e mrekullueshme sot.

- Vërtet, për besë.

Admirali lëshoi njëren prej duarve, që i mbante të kapura pas shpine, dhe bëri një shenjë në drejtim të pemëve. Sikur të ishte ndonjë qen, Xhoni ia nguli sytë dorës në vend që të shihte nga vendi ku dora po tregonte. Ai kishte harruar se sa të fryra e të shtrembra i kishte duart admirali, me ato gishtat e tij që dukeshin si rrënjë xhenxhefli. Shpesh Xhoni pyeste veten se përse plaku nuk mbante dorashka, por në fund arsyetonte se ndoshta ato nuk i bënin.

- Po, - tha përsëri admiral, - është tamam mot i mirë vjeshte. Më kanë ftuar në qytet, - përfundoi ai me një lajmërim.

Përpara këtij fakti Xhoni e pa me vend që të bënte një përkulje.

- Kështu pra, po nisem për në Woodford që ta hipi këtë trupin tim të ngratë në tren.

Admirali vuri buzën në gaz.

Edhe Xhoni buzëqeshi.

- Ju uroj një udhëtim të sigurt, - i tha.

- Po, - tha me ngadalë admiral.

U duk se nuk i pëlqeu edhe aq ai sinqeritet shqetësues me të cilin e përshëndoshi tjetri. Vetë ideja e shkatërrimit të fizikut të tij me një shpejtësi të panatyrshme nuk kishte sesi të ishte zbavitëse.

- Po, vërtet. Të uroj një ditë të mirë. Lutem që t'i japësh të falat e mia doktorit dhe zonjës Ejlen. Ah, se harrova! Dëgjova dikë të thoshte se Beach Hill House-in do ta merrte dikush tjetër, një mik i doktorit, më duket. A mos di gjë se cili?

- Druaj se jo, zotëri.

- Mirë, pra. Shihemi!

Admirali e la portën pas dhe u nis tatëpjetë kodrës me duart e trasha të kapura pas shpine.

Pasi ai u largua, i mbushur me zili, Xhoni nisi të fishkëllente sërish motivin “Shoqëri e ngratë ishte rrënimi dhe rrënimi ishte fati i zi”. Një mbrëmje në Londër, bashkë me shoqërinë e vjetër, ja se çfarë i duhej. Ndjeu t'i rrëqethej lëkura e t'i vlonte gjaku fort prej kujtimit të birrës, prej tundimit për t'u dehur vendçe dhe prej dëshirës që bota të shkrihej e të lëvizte përreth tij në mënyrë marramendëse. Donte që të kthehej, me xhaketën e gjelbër hedhur supeve, si katundar, mes shokëve të “Gazetës së Londrës” që mbaheshin me të madh, me atë të folurën e tyre të shkujdesur dhe me ato epigramet e mprehta e të mbrapshta që përhapeshin andej-këndej si copa gurësh të prerë që çanin aty-këtu cipën e trashë të bisedës. E paskëtaj kapardisjet nëpër qytet dhe dekoret përreth tyre,

që ia zinin vendin njëra-tjetrës si kostumet e aktorëve në teatrot e vegjël, derisa në fund fare ai do ta gjente veten së bashku me ndonjë vajzë të kolme, foleja e së cilës do t'i guduliste hundën teksa ai do të zgjaste gjuhën për ta shijuar e më pas të shuhej brenda saj në atë trallisje të ëmbël kontakti me përqaftime e puthje gjatë së cilave makijazhi i saj i zbutur nga djersa do t'i ngjitej nëpër faqe. Vërtet, fillimisht do të mendohej ca, por në fund do të mund t'i mblidhte zuzarët e dorës së vjetër, më të paturp, më të rrumbullakosur prej moshës e të shpërndarë nëpër punëra të çuditshme tani që gazeta kishte falimentuar. Por asgjë nga këto nuk kishte më kuptim. Tanimë gjithçka kishte marrë fund dhe për më tepër që ai nuk mund të largohej. Kështu i kujtoi vetes se ai ishte një pacient i azilit, një i burgosur. Tani ai i përkiste Ejlenëve. E, megjithatë, vetëm ideja mjaftonte që t'i nxiste dëshirën për t'ia mbathur. Dhe Natyra e kishte ngritur veten peshë dhe ishte larguar prej tij, prej atij zemërimit të vogël e të keq që ai kishte ngritur brenda vetes, duke e braktisur. Punoi deri në perëndim dhe pastaj mori rrugën e kthimit. Peter Vilkinsi ia hapi derën.

- Bën mirë të nxitosh, - i tha ai, - ose do të vonohesh për shërbesën e mbrëmjes.

Çarls Sejmore u ul te skrivania që kishte në dhomën e vet dhe nisi të shkruante. Shërbëtori i tij, i cili nuk kishte se ku të gjente asnjë moment prehjeje në atë vend të mallkuar, rrinte gatitu pas tij, në një pozicion që të kujtonte së tepërmi rojat e shërbimit.

... Ti më këshillon që të gjej ngushëllim në idenë e lirisë. E dalloj qartë se sa mundohesh, vogëlushja ime e shtrenjtë, për të më buzëqeshur me kurajë përmes lotëve të tu, por për asnjë çast mos të të shkojë mendja se do të besoj që e ke me gjithë mend. Pavarësisht, lejomë të të sqaroj në këtë pikë. Së pari, të qenët i kufizuar në një institucion të tillë...

Ngjeu penën te kallamari dhe për një çast fiksoi murin me sy.

... përbën një përkufizim tejet të panatyrshëm të lirisë. Unë jam i burgosur në një çmendenë, duke e zotëruar plotësisht aftësinë time mendore, kundër vullnetit tim.

Ai ndaloi së shkruari duke e kundruar nga lart këtë lloj ekstravagance por, megjithatë, nuk e grisi letrën.

... Në këtë ferr mua më pruri ati im, me synimin për të penguar martesën tonë, dhe unë ende qëndroj në këto kondita. E di se ti i referohesh lirisë së personit tim për shkak se ndihesh fajtorë, dmth. të çlirimit tim prej jush. Nuk e shoh aspak të nevojshme që të të kujtoj se për sa më përket, një gjë e tillë nuk është aspak liri. E për çfarë vallë më lipset liria nëse nuk mund të kem atë që dëshiroj? Në një rast të tillë ajo nuk do të ishte veçse një barrë e pavlerë, në qoftë se një monstruozi i këtillë do të ekzistonte ...

A ishte vallë Ai përtej pemëve?

Sigurisht që Ai duhet të ishte tek ato, dhe brenda tyre, meqenëse ato ishin krijimi i Tij, por Margareta nuk e ndiente këtë. Duke qenë se e kishte njohur Atë përmes Frymës së gjallë, ajo nuk ishte fanatike dhe atë që e dinte, e dinte. E ndiente Atë pafundësisht pas pemëve, pas materies dhe pemët qëndronin përpara saj me kryet lart, si roja të heshtur, si një pengesë që nuk mund të kalohej. Gjymtyrët e tyre të drunjtja zgjateshin dhe kapeshin me njëra-tjetrën, duke mos e lënë të kalonte, e kësisoj duke ngritur një rretë të pakapërcyeshme prej errësire, mu aty përpara saj, në zemër të pyllit. Jo, jo tamam errësirë - ajo duhet të ishte e matur dhe mendjehapur për ta pranuar Atë - por më tepër diçka që i përngjante muzgut. Gjethet e degëve që binin poshtë, me atë paformësi që i karakterizonte, dukeshin sikur ngjyrosnin ajrin përreth.

Ajo ishte një krijesë e gjorë që mbartte mbi vete erën e kalbur të mëkatit, e nuk kishte zgjidhje tjetër veçse të qëndronte ulur aty, në pritje, në njërin skaj të asaj largësie të papërballueshme. Dhe ajo farë largësie ishte aq e madhe, më e madhe se çdo lloj largësie tjetër që gjendej në këtë botë. Ishte aq absolute. E prapëseprapë në të mund të gjente njëfarë ngushëllimi: ajo largësi ishte shenja e zotërimit dhe fuqisë së Tij. I njëjti mur që i ndante, i bashkonte. I lidhte përmes ndarjes. Në përafrimin e saj më intim, ajo largësi e prekte, por edhe e lëndonte. Gjithsesi, në vetvete ishte një zbulesë që i vinte prej Tij. Ishte ajo lloj gjëje pas së cilës ajo mund të kapej fort.

Margareta shtriu një pëlhurë të re brenda gjergjefit dhe e fiksoi fort. Një sërë qëndismash qëndronin kapicë mbi tryezën e vogël që gjendej në dhomën e saj. Ja, së shpejti ajo do t'ua falte ato të tjerëve. Ato ishin sinjale të mekura të të Vërtetës, por ajo lehtësohej kur i qëndiste. Lehtësohej prej pamjes së kryqit që formohej i vendosur përpara syve të saj dhe prej zhurmës së fillit që përshkonte pëlhurën. Ishte një punë që ia miklonte shpirtin aq sa nuk i dëgjonte më britmat e të çmendurve apo zhurmat e motit dhe as kërcitjet e rënkimet që degët lëshonin nën shtytjen e erës. Por sa kohë vallë do t'i duhej të priste? Vdekja mund të vinte e ta merrte. Ajo mund të mbyllte sytë përgjithmonë e të mos ndiente më asgjë. Mund të harrohej në errësirë. Ajo nisi të vriste mendjen nëse duhej të agjëronte përsëri.

Alfred Tenisoni u ndal pranë bustit frenologjik që ndodhej mbi skrivarinë e Mathju Ejlenit, fiksoi monoklin në njërin sy dhe u afrua që ta shihte më nga afër. Lexoi me radhë disa nga termat që gjendeshin në sipërfaqen e porcelantë të kokës së bustit e që korrespondonin me atributet e secilës pjesë të organit sipëror. Erotizmi. Aprovimi. Idealizmi. Tërë sipërfaqja e kreut të stereotipizuar njerëzor ishte e shënuar me këto cilësi.

- Ah, ajo gjëja, - tha Mathju Ejleni, që ndërkohë po fliste për një temë tjetër por, megjithatë, e ndryshoi aty për aty kur pa se i ftuari i tij po shqyrtonte ornamentin mjekësor.

- Po anoj gjithnjë e më tepër nga mendimi se ato kategori janë fund e krye simbolike. Deri diku ato edhe mund të jenë të mirëpërcaktuara, por nuk mund të them me siguri se gjatë gjithë veprimtarisë sime këtu kam gjetur prova të pakundërshtueshme të përkimit të plotë të tyre. Sidoqoftë, harta është e dobishme për të pasur parasysh morinë e fenomeneve që duhen marrë në konsideratë.

- Njëherë, lejova të më lexonin trurin, - tha Tenisoni. - Dhe nuk është se u impresionova nga zotësia e analizës. Njeriu që më analizoi, mbivlerësoi masën time të shpirtave kafshërore, ndoshta sepse jam trupmadh apo ndoshta edhe sepse u takuam pas një dreke ku isha bashkë me disa miq e ku, ta themi hapur, patëm konsumuar ca verë.

- Keni të drejtë. Vërtet, ka disa praktikantë vulgarë atje jashtë, tanimë janë bërë me qindra, por nuk duhen marrë seriozisht. Pak a shumë si ata birbot e Vauxhall Gardens-it.

Methju Ejleni vështroi përreth duke hetuar se ku tjetër mund ta drejtonte vëmendjen e mysafirit. Ndihej i entuziazmuar nga prania letrare e djalit të ri në dhomën e tij të punës dhe ishte i etur për t'i bërë përshtypje përmes diapazonit të kërkimeve të tij shkencore. Pa Tenisonin të ndizte sërish llullën, duke fryrë bulçitë teksa shtinte kokëposhtë flakën në kokën e çibukut. Kishte kokë të hijshme dhe voluminoze, nuk kishte pikë dyshimi për këtë, ndërsa lëkura e tij vinte pak si e zeshkët. Pas atij ballit të lartë të atij njeriu, që përhapte një përshtypje të fortë të fuqisë së tij intelektuale, me siguri që po merrnin formë poema me një të ardhme premtuese. Kështu, nga pamja e jashtme ai ndryshonte shumë nga i gjori Kler, por ballin ama e kishte shumë të ngjashëm me të. Poeti kishte të drejtë. Masa e ulët e shpirtave kafshërore ishte e dukshme tek ai. Rasti nuk ishte aq patologjik sikurse tek i vëllai, Septimusi, por Alfred Tenisoni, lëvizte edhe ai ngadalë, si përmes një mediumi viskoz ku

bashkoheshin mendimi dhe dyshimi. Të qenët kaq dritëshkurtër, në kuptimin fizik të fjalës, mund të kishte qenë ndoshta shkak kryesor që i kishte dhënë jetë këtij procesi brenda tij, duke ia zvenitur botën që e rrethonte dhe duke ia bërë atë më pak të denjë për t'i besuar. Teksa Methju Ejleni po qëndronte në heshtje duke e analizuar të ftuarin, Tenisoni tanimë kishte zgjatur dorën e kishte marrë një copëz minerali. Ai e afroi mineralin te monokli duke kundruar me interesim sipërfaqen e tij. Ishte një masë e përzier nëpër të cilën ngrinin krye një sërë këndesh të drejta, pak pjesë të sheshta dhe degëzime që mbulonin përgjysmë njëra-tjetrën si ndërtesat e një qyteti të rrënuar prej tërmetit.

- Pirit hekuri, - i shpjegoi Ejleni. - Unë kam një mori kampionesh të cilat mund t'i shohësh të shpërndara nëpër dhomë. Dikur i vura vetes si synim, në fakt ende e kam, që të koleksionoj kampione prej secilit mineral që gjendet në Ishujt Britanikë, por më nevojiten edhe disa syresh. Për ca kohë kiminë e kisha temën time të preferuar.

- Ja! Ejleni eci përgjatë tapetit drejt një rafti dhe kaloi gishtin nëpër rreshtin e librave që gjendeshin aty derisa gjeti një kolanë prej pesë vëllimesh të holla identike.

- Leksionet e mia mbi kiminë. I kam referuar në Skoci, disa vite më parë. Carlyle-i, e njihni? Vetë Thomas Carlyle-i ishte pjesë e auditorit, me sa më kujtohet. E kam njohur që atëherë, në ditët tona të Edinburgut. Ndoshta mund të shkojmë së bashku në Chelsea dhe unë mund t'jua prezantoj.

- Kam pasur kënaqësinë që ta njoh, së bashku me Xhenin, tashmë.

- Ah, shumë mirë, atëherë. Ndoshta i bëjmë një vizitë së bashku. Treni që kalon nga Woodford-i na çon drejt e në vend.

Tenisoni nisi të shfletonte librin që i dha Ejleni. Ai lexoi nja dy rreshta që bënin fjalë për përçimin e nxehtësisë prej objekteve të nxehta. Diçka kishte mësuar për atë teori që prej kohës së leximeve të tij atje, në Somersby, kur rrinte i veçuar, larg prej zhurmës së familjarëve dhe kafshëve shtëpiake dhe ku nuk kishte asgjë tjetër

për të bërë veçse të vazhdonte të arsimohej me sa më shumë vetëdisiplinim që mundej. Por ai assesi nuk do të guxonte të shfaqte mendimin e tij mbi atë temë. Ishte e dukshme që doktori ishte një njeri i ditur dhe me autoritet të padiskutueshëm shkencor. Dhe për më tepër që kishin miq të përbashkët.

- Përçimi i nxehtësisë, - tha me zë të ulët ndërsa i ngriti sytë nga libri.

- Përnjëmend, dora vetë, - tha doktori gjithë zell. - Pikëpamja që shpreh në këtë vepër, sikurse edhe në veprat e tjera, mbështetet mbi hipotezën se pas fenomenit të nxehtësisë, pra, pas gjithë fenomenit të marrë në tërësi, ekziston një shkak kryesor të cilin unë e kam emërtuar si Agjenti Madhor.

- Agjenti Madhor.

- Po. Një efekt i zakonshëm, një forcë përbashkuese. Në mes të të gjitha elementeve ekziston një bashkim. Nxehtësia dhe drita janë shprehë të kësaj njësoj sikurse edhe organizmat e gjallë, së bashku me shpirtin e tyre kafshëror që posedojnë.

- Energjia. Mendimet.

- Po, edhe mendimet. Energjia e tyre, rrjedha e tyre.

- E marr me mend. Njëfarë spinozizmi, si me thënë.

Dhe Tenisoni vërtet që arrinte ta imagjinonte: një strukturë të bardhë, rrezatuese, të pastër, që rridhte vetiu, plot valëzime, e mbarsur, e pakufishme. Dhe shihte praninë e saj në botë, konvulsionet e saj: te rritja e padukshme e pemëve, te përplasja e dallgëve, stilemat matematikore të guaskave, fluturimi i pilivesave. Gjithçka ndryshonte në mënyrë konstante.

- Gjithë metamorfozat e qenieve të gjalla, - tha Tenisoni duke bërë një shenjë me llullë jashtë dritares.

- Pikërisht, - tha Ejleni që i shndriti fytyra. - Pylli është një shembull i përkryer.

Pylli jepte shpirt brenda vetes, rritej, ndryshonte formë, konsumohej, për t'u zgjeruar sërish. Po, po. Dhe mendimi, kjo vijë

e pandërprerë, ndryshonte vazhdimisht ngjyrën, formën, duke u derdhur përvijueshëm nëpër botë e duke pulsuar gjuhësi.

- Edhe jogjallesat, gjërat që nuk janë organike, kanë edhe ato energjinë e tyre.

- Hamendësimet e mia filozofike priren drejt një pikëpamjeje të njëjtë me tuajën, - vijoi Tenisoni në të tjetën.

- Ah, po, kjo është vërtet interesante. Si poet, ju e ndieni se...

- Kur isha ende një djalë i vogël... - ia nisi ligjëratës Tenisoni duke e kapur në ajër entuziazmin, ndjenjë e cila tashmë ishte çliruar prej kalimit nga frazat fillestare prezantuese të një bisedë tek elementet e thella dhe reaktive të mendimit të mirëfilltë. - Pra, kur isha ende një djalë i vogël mund ta fusja veten në një gjendje transi duke e përsëritur emrin tim pareshtur derisa sensi i vetëdijes pothuajse shpërbëhej. Paskëtaj ndieja se isha shndërruar në një qenie që rilindte mbi/ose të mbajtur prej një gjeje sipërore, me përmasa vërtet titanike. Ishte diçka abstrakte, e ngrohtë, e paformë dhe e frikshme.

- Agjenti Madhor?

- Ka mundësi, ka mundësi. Në fakt, përse jo. Dua të them se, në qoftë se ju keni të drejtë në këtë pikë, atëherë çfarë tjetër do mund të ishte?

Doktor Ejleni nuk tha “një fenomen mendor”. Për një çast ata qëndruan duke i buzëqeshur njëri-tjetrit. Sa gjë fatlume dhe entuziazmuese ishte që hamendësimet filozofike më të thella mbi universin dhe ekzistencën t’i gjeje të pasqyruara te tjetri.

- Do të ishte mirë, - tha Ejleni, - sikur ne të dy të kishim mundësi të kuvendonim shtruar. A e keni ndarë mendjen për të qëndruar me ne ca ditë?

- Ah, po. Dje rashë dakord që të merrja me qira për ca kohë një prej shtëpive që ndodhen këtu pranë.

- E po, kjo po që është një punë e mirë. Mirë fort! Nuk ka dyshim se ju do të jeni një vlerë e shtuar për shoqërinë këtu, në Epping, edhe pse mbetet një shoqëri modeste. Dhe, për më tepër, që do të

jeni pranë Septimusit. Por duhet pasur parasysh që kjo gjë do të jetë e dobishme edhe për të.

Sapo u përmend emri i vëllait të sëmurë, Tenisoni lëvizi rrëmbimthi kokën. Gjithë ndjenja e entuziazmit që e kishte kapur në ato momente iu zbeh duke ia lënë vendin dhimbshëm një ndjesie të beftë e therëse turpi. Gjithmonë e kapte një turbullim i tillë, sa herë që i ndodhte që të hapte zemrën përpara dikujt. Tani ky turbullim ishte bërë edhe më i prekshëm nga kujtimi i Septimusit. Vija e gjerë e gojës iu ngurtësua në çast. Ejleni e vuri re këtë dhe nxitoi që ta qetësonte.

- Nuk kam kurrfarë dyshimi se Septimusi ka përpara një të ardhme të shkëlqyer për t'ju shëruar. A e dini? Gjatë përvojës sime kam vënë re se melankolia, kjo sëmundje angleze, është plotësisht e kurueshme. Për këtë nevojiten shoqëria e mirë, ushtrimet gjimnastikore, atmosfera e ngrohtë familjare, shfryrja e ankthit...

- Shfryrja?

- Posi, shprehja e frikës dhe mungesës së lumturisë personale. Shpesh e gjej të dobishëm inkurajimin që i bëj pacientëve për t'ju shprehur përmes një bashkëbisedimi, le ta quajmë përkujtimor.

Tenisoni shfryu një shtëllungë me tym duhani.

- Kështu i bie që ju të mësoni gjithçka që ka të bëjë me familjen time.

- Ka mundësi. Por unë nuk nxjerr kurrfarë përfundimesh të bazuara në dëshmitë e individëve të pafat. Ky nuk është aspak qëllimi im. Sidoqoftë, familja, ju e kuptoni...

Ai buzëqeshi.

- Askund tjetër nuk haset një fantazi krijuese sikundër te rastet e vështirësive mendore. Unë nuk shoh asnjë turp te pasja e rasteve të tilla brenda familjes. Kjo nuk është një çështje të cilën e kemi në dorë, me thënë të drejtën.

- Këtë do ta shohim. Ju do të zhyteni nëpër të. Ah, gjaku i zi i Tenisonëve!

- Ju mendoni se në trungun tuaj ekziston një prirje ndaj melankolisë apo shqetësimeve të një natyre tjetër? Shpesh ndodh që...

- Ka ca gjëra që nuk duken. Në njëfarë mënyre, ne nuk e marrim edhe aq lehtë jetën.

- Ah!

Methju Ejleni qëndroi pa lëvizur për ta lënë Tenisonin që të mbaronte atë që po thoshte.

- Shikoni, unë e shoqërova tim vëlla deri këtu sepse mendoja që të bëhesha edhe vetë pjesë e institucionit tuaj. Dhe tani që jam këtu, vendosa që të qëndroj në këtë vend, në këtë lloj atmosfere të ndryshme.

- Ah, me gjithë mend?

- Po. Dua të rri këtu, larg botës. Megjithëse këta drurë kanë diçka të zymtë në vetvete.

- Por vetëm në këtë kohë të vitit, ama! Pastaj lulëzojnë, ju e dini, dhe çelin ato gjethet e gjelbra.

Tenisoni, i cili tashmë e kishte mbushur dhomën me tym, ndezi sërish llullën.

- Nuk ka kurrfarë turpi në të hasurit e këtyre lloj vështirësive. Në njëfarë kuptimi, e kundërta është e vërtetë. Ato dëshmojnë një fuqi të madhe mendore për të cilën do të doja të shtoja se, në rastin tuaj, është e gatshme që të shterojë vetveten përmes krijimeve. Mendja ma do që ju i njihni rastet e ngjashme të shfaqura ndër poetët.

- Patjetër. Kështu është. Një çmim që duhet paguar.

- Por që nuk duhet tepruar, gjithsesi, - vuri buzën në gaz Ejleni.
- Jam i kënaqur që u takuam kështu dhe që munda t'ju rrëfej një pjesë të vogël të kërkimeve të mia. Duhet që t'u kushtoj më tepër kohë atyre. Mendoj se kam arritur në disa përfundime tepër të rëndësishme që lidhen e lypsen të zbatohen në terapitë kuruese për të sëmurët mendorë. Pastaj është edhe puna e madhe dhe e gjatë e

praktikës mjekësore, e cila, ta themi mes nesh, pas ca kohe bëhet tepër e lodhshme.

- Vërtet?

- Oh, unë jam i përkushtuar ndaj praktikës, kjo nuk diskutohet! Por kam filluar që të ndiej dëshirën për diçka të re, ndiej dëshirën që të nis sërish punën kërkimore dhe krijuese. Dhe, sigurisht, të hollat për këso punësh nuk mjaftojnë kurrë, aq më tepër kur ke familje dhe një pronë për të cilat duhet të kujdesesh.

- Ah, kështu qenka puna? Nuk kam dyshim se ju keni pikërisht atë mendje që lipset për të kryer ndonjë zbulim shkencor.

- Dhe për t'u kthyer tek ajo për të cilën po flisnim më parë, unë i përmbahem pikëpamjes sime se nuk është me dobi që njeriu të specializohet në mënyrë rigorozë. Ai duhet të zotërojë një spektër të gjerë të veprimtarive intelektuale, aq më shumë nëse ka ndër mend që të jepet pas kërkimit të ideve unifikuese. Bacon-i është shembulli më i mirë i kësaj.

- Vërtet? Kam një mik në Kembrixh që po redakton veprën e tij. Mbase mund ta rregulloj që të takoheni.

- E po kjo do të ishte fantastike. Ju faleminderit, - tha Ejleni dhe gjithë zell ia shtrëngoi dorën poetit të ri. - A e dini çfarë? Ndoshta do të dëshironit që të vinit me mua. Kam një pacient që duhet ta shoh.

Ato ishin ulur pranë dritares ndërsa përbri mbanin librat mësimorë, të renditur me rregull dhe gati për t'i përdorur. Për të kaluar kohën, Anabela nisi të vizatonte një portret të Hanës. Që të dyja vajzat po prisnin zonjushën Lekler, mësuesen e tyre private, që ishte franceze dhe, për hir të së vërtetës, zor se dukej si zonjushë. Ajo ishte një beqare e shëndoshë, me origjinë diku andej nga Pikardia dhe kishte një fytyrë të zbehtë që i zgjatej së tepërmi poshtë hundës së gjatë e të bardhë. Ç'është e vërteta, që të dyja vajzat e

kishin kaluar moshën për këtë lloj shkollimi e, megjithatë, vijonin të ushtroheshin në dituritë e mendjes ndërkohë që u afrohej koha e martesës. Zonjusha Lekler e kuptonte se orët e mësimi vijonin për inerci, kështu që sjellja e saj me vajzat ishte e një natyre të butë dhe inkurajuese si dhe gjithnjë tolerante ndaj lajthitjeve të tyre akademike. Hanës i vinte gjithnjë rëndë sa herë që vështronte supet e saj të fryra ose kur ndiente erën e ligë të gojës së saj që përhapej në ajër kur ajo i diktonte vajzave ndonjë mësim. Por edhe për vete, Hana Ejleni nuk është se ishte plotësisht e kënaqur me pamjen e saj të jashtme. Kështu, në përgjithësi, ishte e mirë. Trupin e kishte elegant dhe flokët e rregullt. Gjoksin e kishte të hijshëm, pak më të vogël sesa e motra, Dora, por gjithsesi më të lehtë e më pak amësor. E prapëseprapë, zbehtësia që e karakterizonte ishte e kundërta e tërheqjes femërore. Sigurisht që ajo i rridhte prej origjinës së saj skoceze dhe ky fakt bënte që ajo t'i përshtatej disi, madje edhe sipas përshkrimeve të Bajronit dhe Scott-it, por ajo bardhësi prej meiti e fytyrës bënte që buzët t'i dukeshin pak më të errëta se ç'duhej. Madje edhe dhëmbët e saj, të cilat, faktikisht, kishin ngjyrë përsosmërisht normale, i dukeshin të verdha në kontrast me gjithë atë bardhësi. Qerpikët i kishte biondë, ndërsa vetullat e saj shëmbëllenin me grurin në stinën e verës.

Hana ndjeu që t'i kalonin mornica në trup prej vështrimit hetues të Anabelës si dhe asaj regëtime të lehtë që përshkonte fytyrën e saj teksa vizatonte. Pa sytë e zinj të Anabelës që u shkëputën prej skicës dhe u takuan me të sajte dhe në atë çast e kuptoi se deri atëherë shikimet e tyre nuk kishin pasur të njëjtën pikë takimi. Vizatuesja thjesht po shikonte në mënyrë të papërcaktuar, në një pikë të fytyrës së shoqes. Anabela vetë ishte një vajzë e hijshme, tejet fine, dhe bukuria e saj shtrihej deri në atë masë sa e shtynte Hanën që shpesh të pyeste veten se çfarë ishte bukuria në vetvete apo se çfarë elementesh e krijonin bukurinë te njeriu. Bukuria ishte aq e përkohshme, kalimtare, dhe ndër pacientët e të atit ajo kishte qenë dëshmitare në

shumë raste e bjerrjes, shpërfytyrimin apo regresit të saj, por tek ajo, Anabela, dukej se bukuria ulej këmbëkryq për të mos lëvizur më prej aty, për asnjë çast. Ajo ishte gjithmonë e bukur. Portreti i saj ishte i ëmbël dhe sa herë që i ndodhte të skuqej sadopak, ajo ëmbëlsi sikur i shtohet edhe më. Sytë i kishte të mëdhenj e të zinj, buzët i kishte të plota, sidomos në anën e poshtme, dhe gjithmonë në formë të mirë, pa kurrfarë ndërhyrjeje apo kujdesi nga ana e saj. Nëse do të kishte qenë djalë, Hana pa mëdyshje do të kishte dashur t'ia puthte ato mirë e mirë. Por ishte qafa e saj ajo që përfundimisht e ngrinte atë vashë mbi nivelin e zakonshëm të bukurisë. Ajo qafë ishte e gjatë, elegante dhe i harkohej me aq hir mbi supet. Prej karficave me të cilat mbante të mbledhura flokët e saj të zinj, disa tufa i shkëputeshin dhe i rrinin të varura si jargavanë. Pamja e tyre bënte që Hana të ndiente njëfarë dhembshurie feminare, por edhe sensuale kundrejt Anabelës. Nëse ajo vetë nuk do të tregohej indiferente ndaj pamjes së saj të jashtme, siç e kishte zakon, madje deri diku edhe mospërfillëse, kjo do të kishte qenë një gjë e padurueshme. Sipas rastit, pushteti i madh i hijeshisë së saj binte në sy vetëm nga efekti që shkaktonte te të tjerët, por asnjëherë prej asaj vetë. Ajo ishte mikja më e mirë dhe më e vërtetë që kishte Hana dhe kjo miqësi kishte ekzistuar që nga koha kur kishin qenë ende fëmijë, që prej momentit kur Ejlenët kishin shkëlur në Epping për herë të parë. Anabela jetonte në një shtëpi të vogël e të qetë që ndodhej në pyllin pranë shtëpisë së Hanës. I ati ishte gjyqtar, një njeri i respektueshëm të cilit Methju Ejleni i kishte paraqitur nderimet e veta që në momentin e mbërritjes. Duke e vënë re vajzën e vogël e të lezetshme që kishte të njëjtën moshë me Hanën, ai e kishte inkurajuar shoqërinë e tyre dhe që prej asaj kohe ato të dyja ishin rritur bashkë, si dy binjake. Hana i kishte rrëfyer menjëherë Anabelës lajmin e mbërritjes së Alfred Tenisonit.

- A e ke parë më që nga ajo ditë? - pyeti Anabela.

- Kishte ardhur një ditë në shtëpi, për të takuar tim atë, por unë nuk isha aty.

- Sa keq! - vuri buzën në gaz Anabela. - Më thuaj edhe njëherë, si dukej?

Hana qeshi me shpirt.

- Po si poet dukej, ta thashë njëherë!

- Shtatvogël dhe rrumbullak si zoti Kler, domethënë?

- Jo, - u përgjigj Hana me shpejtësi. - Aspak! Gjithsesi, zoti Kler është poet me origjinë fshatare, ndërsa Alfred Tenisoni, - asaj i pëlqente që ta shqiptonte të plotë emrin e tij, - nuk është i tillë. Dua të them që ai ka një pamje prej mendimtari, të një natyre meditative, për të qenë më të saktë. Është edhe trupgjatë.

- Sa i gjatë është.

- Shumë i gjatë. Gati dy metra.

- A është i pashëm?

- Anabela!

- Mos bëj kështu, është i pashëm apo jo?

- Po, është. Zeshkan. Me shpatulla të forta. Nuk mban mjekër ose mustaqe. Mban pelerinë dhe një kapelë me strehë të gjerë. Në fakt, ai duket si spanjoll.

- Po ti kurrë nuk ke parë një spanjoll. Nga e di që duket ashtu?

- Kam lexuar. Çdo njeri e di se çfarë nuance kanë spanjollët.

- Çdo njeri e di se çfarë nuance kanë spanjollët, - e përqeshi Anabela.

Vajzat ishin në moshën e imitimeve dhe shkërbenin frazat apo gjestet e të tjerëve, më së shumti për të përqeshur, por ndonjëherë edhe në formë rebelimi. Kur nuk kishte njerëz të tjerë ato shëmbëllenin njëra-tjetrën.

- Tani, a është gjë i fejuar apo i martuar?

- Anabela! - klithi Hana.

- Të lutem shumë, mos e përdor këtë lloj toni me mua, sikur po skandalizohesh. Ne jemi shtatëmbëdhjetë vjeçe. Dhe është normale që të mendojmë për këto gjëra. Ajo që na nevojitet është një plan për ta drejtuar vëmendjen e tij drejt teje.

- Njeriu e ka të vështirë që të tërheqë vëmendjen mbi vete kur rrethohet prej të çmendurve.

- Oh, jo. Në fakt është më mirë kështu. Imagjinoje atë, për një çast, të rrethuar prej gjithë atyre të çmendurve dhe që pyet me vete se cila është ajo figurë e qëndrueshme, me fytyrë të zbehtë, e cila qëndron gjithë dinjitet mes gjithë asaj marrje? Aha, qenka vajza e dashur e doktorit!

- Mjaft, të lutem, - tha Hana dhe fytyra iu ndez flakë. - E, megjithatë, diçka duhet të bëj. Më duket se ai nuk para sheh mirë. Vëmendjen e ka të shpërqendruar dhe disa herë i qaset objekteve për t'i vërejtur nga shumë afër.

- Ndoshta kështu e ka të qenët poet. Duhet që të kesh një aurë shpërqendrimi.

- Mbase është edhe kjo. Por jo, nuk e besoj. Ndonjëherë ai mban edhe monokël.

- Ajo që duhet të bëjmë ne është që të gjejmë një mënyrë që unë të mundem ta shoh apo ta takoj nga afër. Mendoj se kjo gjë do të më ndihmonte me vlerësimin tim mbi situatën.

Hana e vështroi shoqen e saj që buzëqeshte gjithë entuziazëm dhe ideja që dëgjoi iu duk alarmuese. Por, përpara se të përgjigjej, në dhomë u duk zonjusha Lekler. Vizatimi me të cilin Anabela jepte e merrte deri në atë moment, e që mjerisht dukej i saktë, u la mënjanë.

- *Bonjour, les filles*, - i përshëndeti ato zonjusha Lekler.

- *Bonjour Mademoiselle*, - iu përgjigjën ato njëzëri duke hapur librat e gramatikës.

Ulliam Stokdeil, kujdestari, ishte më i gjatë sesa doktori e, megjithatë, atij i duhej që t'u jepte këmbëve për të mos mbetur pas të zotit, ndërsa po ecnin në drejtim të Pavijonit të Kodrës së Leopardit, ku dhe trajtoheshin rastet e të sëmurëve rëndë. Fulton Ejleni, i biri i doktorit, herë pas here vraponte për të arritur dy të tjerët. Kjo ishte e zakonshme për Fultonin, i cili ishte vetëm gjashtëmbëdhjetë vjeç. Sukses i më i madh i jetës së tij, edhe pse ai në atë moment nuk

kishte nga ta dinte, nuk ishte veçse disa muaj larg. Edhe pak kohë dhe ai do të drejtonte të gjithë azilin. Por për momentin, sikurse ishte rasti deri atëherë, ai e ndiente veten të mbërthyer në betejën me praninë turbulluese të energjisë së tërbuar të të atit. Ai bënte çmos që të ecte pas hapave të të atit, të përftonte mjeshtërinë e tij dhe të nxinte gjithçka që tjetri kishte mësuar deri atëherë, gjë kjo e cila ishte e pafat për Fultonin, pasi njohuria e të atit mjerisht ishte ende në zgjerim të vazhdueshëm. Kjo vendosmëri e tij për të qenë i barabartë me përparimin dhe ekspertizën e të atit i shtohet veçanërisht kur vizitonte Pavijonin, kjo edhe për shkak se ai vend e tmerronte Fultonin. Fairmead House-i ishte plot me pacientë që vuanin prej çrregullimeve, devijimeve apo ezaurimenteve mendore, madje disa syresh, si Çarls Sejmore, nuk ishin fare të sëmurë. Kurse pavijoni i Kodrës së Leopardit ishte i mbushur me të çmendur të shkallës më të lartë, plot agoni, me njerëz që kishin humbur brenda thellësive të unit të vet. Ata ishin të egër e të paparashikueshëm. Përçonin brutalitet. Ishin qenie të paturpshme. Ulërinin papritur e papandehur. Vuajtjet e tyre nuk kishin masë e as fund. Ishte një humnerë e deformimit njerëzor, një ferr i vërtetë. Të gjitha makthet e Fultonit e kishin zanafillën aty e po kështu edhe ëndrrat e tij erotike, të cilat ai i rendiste në kategorinë e maktheve, pavarësisht nga njollat që shfaqeshin në çarçafët e shtratit të tij. Madje edhe vetë godina e Pavijonit dukej e çmendur: e sheshtë, katrore dhe e ngushtë, me dritare me hekura anash mureve, nga ana e brendshme e të cilave shpërthenin herë pas here britma çnjerëzore.

Tani ata po drejtoheshin për atje duke ecur përmes pyllit, që ngjasonte me një korridor ku drita e zbehtë përzihej me hijen.

Stokdeili po përshkruante rastin.

- Tani, ai ka tri javë që nuk del jashtë.

- Forcimi që i bën vetes për të mos dalë jashtë vetëm sa do ta përkeqësojë obsesionin që ka. Ky është shkak. Dhe iluzioni nuk i është larguar, hë?

- Nga çfarë iluzioni vuan? - pyeti Fultoni.

Stokdeili qeshi.

- Beson se nëse del jashtë atëherë do të helmojë ujërat, do të shkatërrojë pyllin dhe se të pëgërat e tij do të përshkojnë dheun dhe çdo banor i Londrës do të vdesë si pasojë e kësaj.

- Të shpresojmë që ta ketë gabim, - bëri shaka Fultoni.

- Fulton! - i tha Ejleni me qortim. - Ti nuk mund të tallesh me këtë situatë e aq më tepër me pacientin. Te marrëzia nuk ka asgjë që të bën të qeshësh. Sa njerëz kemi në gatishmëri te godina? Do të na duhen të paktën katër vetë për ta mbajtur atë të palëvizur ndërkohë që unë do të kryej klizmën.

- Unë mund të ndihmoj, - i nderi dorën paqësisht Fultoni, i cili ende ishte i zemëruar me mosaprovimin që doktori i kishte bërë shakasë së tij.

- Ti mund t'i mbash kokën, ndoshta edhe njërin prej krahëve. Por nëse do të provoje të mbaje njërin prej këmbëve, atëherë ai do të të godiste aq fort, sa do ta gjeje veten në cepin tjetër të dhomës. Mjerisht, ai është trupmadh dhe i fortë.

Kur ata kaluan nëpër derën kryesore, era e keqe që mbushte ajrin ishte ende aty, tamam sikurse Fultoni e mbante mend, megjithatë shumë më e fortë dhe e padurueshme sesa e parashikonte. Dëgjoheshin zhurma, por në hapësirën e gjerë në hyrje të godinës, që ndodhej poshtë ballkonit të brendshëm dhe dhomave, ishin vetëm dy pacientë. Të tjerët ishin të mbyllur nëpër dhomat e veta. Njëri prej atyre të dyve që gjendej te sheshi po rrinte pa lëvizur dhe kruante pa u ndalur një pikë të skalpit ku nuk kishte më flokë. Pacienti tjetër, një grua, rendi drejt tyre me sytë e fiksuar në drejtim të zotit Stokdeil, dhe nisi të ngrinte ngadalë fustanin e saj të zhyer. Fultoni e pa gjithë këtë skenë i lemerisur, por gjithsesi nuk mundi që t'i largonte sytë prej asaj pamjeje. Përpara se ajo të mund të zbulonte pjesën përmbi gjunjët e vrarë e të mbuluar prej pisllekut, Stokdeili e mbërtheu fort nga të dyja krahët dhe ia uli këmishën poshtë.

- Më këtë prirje që shfaq ajo nuk duhet lejuar që të përzhiet me pacientët meshkuj... - tha Ejleni.

Soundersi, infermieri që i kishte lejuar pacientët të dilnin nga dhomat, kërkoi ndjesë.

- Ka kohë që ajo nuk është sjellë kaq ligisht. Mendoj se kjo ndodhi ngaqë ju pa juve, doktor, ose edhe ju Uilliam. Ndoshta priste që ta vizitonit.

Gruaja nisi të dridhej dhe sikur po qetësohej, gjithmonë nën mbërthimin e fortë të duarve të Stokdeilit.

- Nuk dua ta bëj atë gjë, - mermëriti. - Nuk dua ta bëj atë gjë.

- Nuk ka gjë, - i tha Ejleni. - Nuk do të bësh asgjë!

- Lëre të lirë, - tha Soundersi. - Është e padëmshme tani që i ra vrulli.

Soundersi ishte një burrë i shkurtër, i fortë e gazmor, me ca duar të ngjeshura e të shkathëta, të cilave Fultoni tani ia kishte ngulur sytë. Majat e gishtave i kishte të gjera ndërsa thonjtë të trashë e të verdhë. Gishtat e mëdhenj të secilës dorë i kishte të kthyer e të ngjitur pas pëllëmbëve. Sytë i vigjilonin shndritshëm, rrethuar prej lëkurës së vjetruar të qepallave. Nën njërën vetull i vareshin dy nishane të vogla, pak më të vogla se një kokërr caraci. Dukej se e merrte me qejf punën që bënte. Qeshte e bubullonte, sipas rastit, sa herë që shpërndante urdhrat apo detyrat e ditës, të cilat ishin të mbushura me përvoja frike dhe dhimbjeje.

- Nga ora njëmbëdhjetë e gjysmë, - tha Soundersi, - do të nxjerrim për ajrim edhe disa pacientë të tjerë. Këta të dy që shihni këtu kanë kaluar një natë të keqe prandaj edhe i nxorëm përpara kohe, që të mbledhin pak veten. Por në fillim do të merremi me zotin Frankëmb. Te dera e tij kam lënë dy djelmossa të fortë, që t'ia topisin pak guximin.

- Shumë mirë. Ngjitemi lart, atëherë?

Soundersi iu priu nëpër shkallët që të çonin në qelitë që gjendeshin pas ballkonit të brendshëm. Që nga lart Fultoni pa të dy pacientët

që rrinin te sheshi dhe vërtitëshin kuturu, të topitur si ato bletët që i zë tymi.

- Mirëmëngjesi, zotërinj, - i përshëndeti Ejleni infermierët që po rrinin përpara derës.

Ata ia kthyen përshëndetjen dhe i bënë vend. Përmes dritares së vogël të përgjimit Ejleni vështroi njeriun me trup të madh që ishte brenda dhomës e që rrinte i mbështetur pas murit me një fytyrë gjithë vrer e duke e mbajtur barkun fort me duar.

- Mirëmëngjesi, zoti Frankëmb, - bërtiti Ejleni që nga jashtë.

Një palë sy të plogët u drejtuan andej nga vinte zëri e më pas u kthyen sërish në anën tjetër. Methju Ejleni iu drejtua njerëzve të tij:

- Mirë shumë. Dua që ju të katërt të hyni brenda, ta kapni fort dhe ta nxirrni jashtë. E mira e do që kur unë të kryej klizmën ai të jetë në banjë ose mbi njëren prej tryezave të pastrimit. Fulton, ti do të rrish këtu. Stokdeil, Sounders, ju kapeni nga këmbët, ndërsa ju dy të tjerët nga krahët. E kuptuat të gjithë se çfarë duhet të bëni?

- Po, doktor, - u përgjigj Soundersi. Të tjerët pohuan me kokë.

- Mirë, pra. Futuni brenda!

Soundersi tërhoqi shulin dhe mbërtheu dorezën e derës.

- Gati? - pyeti ai dhe në atë çast të katërt u lëshuan me tërsëllëm brenda qelisë.

Fultoni qëndroi pas të atit duke parë ndeshjen. Zoti Frankëmb, pasi lëshoi një lumë të sharash, nisi të bërtiste e të lëshonte pasthirrma ndërkohë që po kundërshtonte me të gjitha fuqitë. Përpjekjet e tij të dhunshme ishin të jashtëzakonshme. Ndërsa shqelmonte me këmbët që ia kishin kapur fort, Stokdeili dhe Soundersi lëkundeshin sa para mbrapa. Edhe dy të tjerët po lëkundeshin e po bënë çmos që të mos ia lëshonin krahët. Ai i dha trupit lart dhe më pas u plandos poshtë duke i tërhequr njëkohësisht të katra gjymtyrët, kështu që infermierët përpoqën kokat me njëri-tjetrin. Në fytyrë i lexoheshin turlu ndjenjash. U përpoq që të kafshonte njërin prej djemve që i

mbante krahun. Infermierit tjetër iu desh që t'ia lëshonte krahun dhe t'ia mbante kokën me sa forcë që pati.

- Fulton, nëse dëshiron që të marrësh pjesë, - tha Ejleni me një zë çuditërisht të lodhur, - tani është momenti i duhur. Shko pas tij dhe mbaja kokën pa lëvizur. Kape fort nga veshët!

- Me gjithë mend e ke?

- Në rregull, pra. Mbaje këtë!

Ejleni ia la çantën e tij në dorë të birit dhe u fut vetë brenda në dhomë. I turpëruar, Fultoni e ndoqi pas.

Ejleni bëri pikërisht atë çka i kërkoi Fultoni. I doli nga pas të pesë burrave që po shfrynin, u ul në bisht dhe u përpoq që të kapte fort kokën e Frankëmbit. Por në atë moment tjetri e tundi kokën aq fort, saqë veshët iu mbuluan nga flokët e yndyrshëm. Ejleni tentoi me forcë që t'ia ngjeshte kokën pas tokës dhe në atë çast pa gurmazin e pacientit që sa nuk po i dilte nga vendi prej zemërimit, me mollën e Adamit të përskuqur dhe venat e fryra sa s'ka më. Vendosi njërin gju mbi ballin e Frankëmbit, i mëshoi me tërë forcën e trupit, largoi flokët që ia mbulonin dhe e mbërtheu fort nga kërcinjtë e hollë të veshëve.

Mes përpëlitesh, Frankëmbin nisën që ta linin pak e nga pak fuqitë, por kur e ngritën sërish për ta nxjerrë jashtë qelisë, ai ia nisi sërish të sharave dhe të pesë bartësit bënë përpara duke u lëkundur sikur të ishin në kuvertën e një anijeje që e ka kapur shtrëngata në det të hapur.

Kur më në fund ia dolën që ta lidhnin mbi njëren prej tryezave, Frankëmbi nisi të rënkonte mes një ndjenje të përzier tërbimi dhe turpi. Ia hoqën pantallonat dhe të mbathurat. Me duart që i dridheshin, Methju Ejleni fshiu djersët që i kishin mbuluar fytyrën.

- Tani, zoti Frankëmb! Ju e dini që ajo nga e cila keni frikë nuk është me vend, pra, nuk është e vërtetë. Secili prej nesh duhet të kryejë nevojat personale. Secili prej nesh i kryen ato, në fakt, dhe pyjet nuk i gjen gjë prej kësaj. Qytetet nuk helmohen prej një veprimi të tillë.

- Oh, kështu na qenka? - ia ktheu Frankëmbi aty për aty. - Nuk u helmuakan, hë?

- Jashtëqitja juaj nuk është më e ndyrë sesa e secilit njeri në këtë botë. Ta dini, pra, që kryerja e një akti të tillë nuk është ndonjë mëkat. Aspak. Dhe ju në këtë mes nuk po kryeni asgjë të keqe. Nevoja është një nënprodukt i të ushqyerit. E kuptoni këtë? Pra, është një mbeturinë ushqimore.

Frankëmbi dukej i qetë, por papritmas i dha trupit lart me tërë forcën duke i tendosur rripat që e mbanin lidhur. Rripat tingëlluan ankueshëm ndërkohë që ai vijonte që t'i tërhiqte duke thithur ngadalë ajër përmes dhëmbëve, hapësira mes të cilëve ishte goxha e madhe. Fultoni pyeti veten nëse ato do të mund ta mbanin robin e tyre deri në fund.

- Tani, le ta kryejmë këtë punë, - mërmëriti Ejleni.

Ai e kishte bërë klizmën gati dhe në njërën dorë mbante tubin ndërsa në tjetrën mbante poçen plastike të mbushur plot me ujë të kripur.

- Dëgjo, Fulton, ti nuk ke pse ta shikosh këtë. Nuk është ndonjë gjë e bukur për t'u parë.

Fultoni ngurroi për një çast.

- Nuk është se prisja ndonjë gjë të bukur, - tha ai. - Dhe një ditë do të më duhet, gjithsesi, që të përballem me këto lloj procedurash.

- Shumë mirë, pra. Meqë do të qëndrosh, atëherë ndoshta do të doje të më ndihmoje me pjesën e masazhit të zorrëve.

Ejleni i dha trupit përpara dhe nisi të fuste pipëzën e klizmës në pjesën e errët dhe plot me qime të rektumit të zotit Frankëmb. Ai e shtyu atë disa centimetra përpara dhe ndërsa po vepronte në këtë mënyrë ishte e qartë që nuk e kishte mendjen aspak tek organi mashkullor i tjetrit që po përdridhej nga njëra anë në tjetrën, më pak se gjysmë metri larg fytyrës së tij. Ejleni nisi të pomonte lëngun brenda rektumit.

- Tani, të lutem fillo të ushtrosh presion mbi zorrët, nga lart poshtë. Dhe rrite forcën.

Fultoni bëri siç i thanë duke ushtruar presion mbi atë pjesë të trupit të zotit Frankëmb ku ai mendonte se duhej të ndodhej jashtëqitja e mbledhur prej ditësh. Infermierët po qëndronin anash tryezës dhe jepnin e merrnin me njëri-tjetrin, me duar të kryqëzuara në gjoks. Prej zotit Frankëmb nisi të dilte ujë i pastër.

- Jepi më fort, të lutem, - thirri Ejleni pa ia vënë veshin rënkimeve të zgjatura të tjetrit. - Edhe ti, zoti Frankëmb. Edhe ti mund të shtysh jashtë.

Zoti Frankëmb u përpoq që të rezistonte, por uji i ngrohtë, shtypja që ndiente në bark dhe dhimbja, të gjitha këto ia bënë tepër të vështirë. Nuk kaloi shumë dhe doktor Ejlenit iu shpërblye munda me një sërë pordhësh, të cilat u pasuan shumë shpejt prej një shpërthimi të shkurtër jashtëqitjeje të lëngët që formoi mbi tryezë një shenjë në formë guaske.

- Shumë mirë!

Ai pompoi më shumë ujë brenda rektumit.

- Lavire, - bërtiti zoti Frankëmb. - Mutsa! Mutsa të këqij! Lëpirës fekalesh!

Prej tij shpërtheu një tjetër valë jashtëqitjeje e pasuar nga një pordhë e madhe dhe më pas një tjetër pordhë e madhe. Ato po bëheshin gjithnjë e më të shpeshta, si kakërdhitë e deleve.

- Mirë, Fulton!

- Mutsa të poshtër! Ah!

Frankëmbi nisi të qante gjithë pezëm tani që një sasi e stërmadhe jashtëqitjeje rrodhi me vrull prej tij duke u përhapur nëpër tryezë. Ejleni qëndroi pa lëvizur, duke vijuar që të shtypte klizmën, pavarësisht se këpucët iu bënë pis prej masës së fekaleve që binte prej tryezës.

- Aha, pa shiko, - thërriti Soundersi duke e tundur njëren dorë si erashkë përpara fytyrës. - Dhe ti na thua neve mutsa të poshtër!

- Faleminderit për komentin, zoti Sounders, - thumboi Ejleni. - Ma do mendja se zoti Frankëmb është tepër i mërzhitur nga kjo përvojë e pafat. Zoti Stokdeil, ju këshilloj që paskëtaj ta shoqëroni atë për një shëtitje nëpër pyll dhe ta lini të mbledhë pak veten. Ndoshta do të ishte mirë sikur të shkonit edhe ju me të, zoti Sounders.

- Patjetër, doktor. Si të urdhëroni ju.

- Më vonë, kur të ktheheni, do t'i vë ushunjëza në këmbë dhe pastaj të gjithë bashkë do të jemi dëshmitarë se sa i përtërirë do të ndihet zoti Frankëmb.

- Shumë mirë, doktor.

Pak më vonë, pasi pastroi këpucët dhe thonjtë prej mbetjeve të jashtëqitjes me një brisk të vogël xhepi, Methju Ejleni e la pas Pavijonin e Kodrës së Leopardit. Fultoni e ndiqte pas duke i mbajtur çantën. Ata u kthyen sërish mes telasheve dhe ngatërresave të vogla të përditshme të Fairmead House-it. Ejleni ishte vetëm pjesërisht i kënaqur që po kthehej aty. Ai ndihej i lodhur, tepër i lodhur, prej të çmendurve që e rrethonin dhe pisllekut të tyre e po aq i lodhur ndihej prej rezistencës që shumica e tyre shfaqte ndaj mjekimit. Mendja i fluturonte turbullt pas idesë për t'u marrë me diçka të re, me diçka më të çlirët.

Ndërsa po kalonte përmes lëndinës në të cilën Xhorxh Landlou ishte nën ethet e aritmetikës mendore dhe ku të çmendurit rendnin përgjithësisht pas njëri-tjetrit, ndërkohë që pacientët me sëpata imagjinare po mbushnin me dru karrocën nga e para, atij iu afrua Xhon Kleri.

- Xhon, Xhon, si ndiheni sot?

- Shkëlqyeshëm, doktor. Shkëlqyeshëm. Më mirë nuk bëhet.

- Ah, kështu na qenka puna.

- Dëgjoni, po thosha me vete, meqenëse kam qenë i besueshëm këto kohët e fundit, t'ju pyesja se mbase e shihni me vend që të më fusnit edhe mua në listën e atyre që e kanë një çelës dhe që lejohen të dalin e të shëtisin përtej rrethimit.

- Ti do të shëtisësh, të thurësh vargje, kështu?

“Përse jo, o Xhon Kleri?” , mendoj me vete.

- Të ka ardhur një ide e mirë, - i tha pas pak.

Xhoni hezitoi për një çast pastaj pohoi me kokë.

- Më shumë për të bërë ca hapa. Për të vështruar natyrën, gjelbërimin, e të tjera me radhë.

- Ti ende shkruan poezi, apo jo? - e pyeti Ejleni. - Ato që lexova pak kohë më parë m’u dukën ca shpërthime vërtet të bukura. Dhe reputacioni juaj nuk është se ka humbur nga qarkullimi. Kur ishte hera e fundit që kërkuat të botonit diçka?

- Të tilla shpërthime, sikundër i quani ju, shpërthime rurale, nuk janë më të pëlqyeshme për shijen e publikut.

- Ndoshta do të më lejonit që ta provoja unë njëherë, në vendin tuaj? Do të isha i lumtur që t’iu shkruaja disa kontakteve që kam në sferën letrare e t’iu lutesha që të botonin disa prej tyre në ndonjë revistë.

- Nuk e besoj se do të dilte gjë prej kësaj, - tha Kleri i lodhur prej shkulumave të padurueshme të shpresës që e kaplonin në të tilla raste.

- E marr unë përsipër ta rregulloj këtë punë. Ty nuk të duhet të bësh asgjë, fare.

- E po... Besoj se nuk ka asgjë të keqe...

- Shkëlqyeshëm. E përse të mos e bëjmë, fundi i fundit. Krijime si të tuat nuk duhet të rrinë mbyllur nëpër sirtarët e pluhurosur të spitalit. Ejani me mua dhe do t’ju jap çelësin që më kërkuat.

- Faleminderit shumë, doktor!

Me çelësin në dorë Xhoni u nis pa humbur kohë. Peter Vilkinsi e pa që larg, me ata sytë e tij të njomë, dhe i buzëqeshi teksa u bë gati që të nxirrte çelësin e portës, por Xhoni i ngriti lart duart dhe i tundi çelësin e vet. Peteri drejtoi trupin.

- Aha! - i tha ai. - Paske marrë çelësin. Më vjen mirë, Xhon, më vjen shumë mirë.

Xhonit i erdhi rëndë nga përgëzimi që i bëri tjetri, por njëkohësisht u ndje edhe i mikluar. U përpoq që ta fshihte gëzimin duke ia kthyer rojtarit me një bluf të tipit “Kohë e mirë sot”.

- Ia kalofsh mirë, - foli plaku pas tij. - Më bëhet qejfi që erdhi kjo ditë.

Xhoni ngriti njëren dorë në shenjë përsëritjeje dhe u hodh përtej udhës kryesore, duke marrë shtegun që kalonte pas atyre pemëve, format e të cilave ai tani i njihje aq mirë, drejt e nëpër djerrinat e fshehura që shtriheshin për kilometra të tërë.

Mes pemëve, degët e stërmëdha të fierit që po thaheshin së bashku me stinën, mezi e ruanin drejtpeshimin. Ndërkohë që ecte përmes tyre, mbi kokën e tij dëgjoheshin aty-këtu disa nota të shkëputura me të cilat zogjtë fjalëpakë paralajmëronin njëri-tjetrin. Një mëllenjë, e cila përvidhej nëpër gjethet që po binin prej së larti, kërcëu me rrëmbim nga toka, u ul mbi një degë peme dhe nisi të lëshonte tinguj alarmi duke e parë Xhonin trimërisht në sy. Ai mbajti hapat për një çast, duke kundruar sqepin e mprehtë si piskatore dhe ngjyrë ari të zogut, atë kokën e zezë aq të hijshme dhe përthithi tërë atë shkëlqim reflektues që i buronte prej syve të saj të veckël e të rrumbullakët. E ndërsa vazhdonte të kundronte atë mrekulli, dëgjoi një zë njeriu që bërtiti. Mori drejtimin e kundërt nga zhurma, duke dashur që t'i shmangej çfarëdolloj kontakti njerëzor, por u ngatërrua prej jehonave që zëri i padukshëm krijonte, duke u përplasur nëpër labirintin e pemëve dhe pas pak u gjend ballë për ballë me njërin prej pacientëve të azilit që po rrinte këmbëzbathur mbi tokën e mbuluar me myshk e gjethe vjeshte. Ai i kishte flakur këpucët tej, vetë ishte i djersitur dhe nuk pushonte së bëri gjeste me këmbë e me duar, sikur të ndeshje me një forcë të padukshme. Sapo e pa Xhonin, me fytyrën e shtrembëruar nga një zemërim i beftë, i sëmuri u lëshua drejt tij. Por për fat atë e shoqëronin dy kujdestarë. Njëri prej tyre sikur mbiu nga ana tjetër e një trangu të rrëzuar, mbi të cilin ishin ulur e po luanin me një palë letra të vjetra e të përthyerë nga përdorimi, dhe